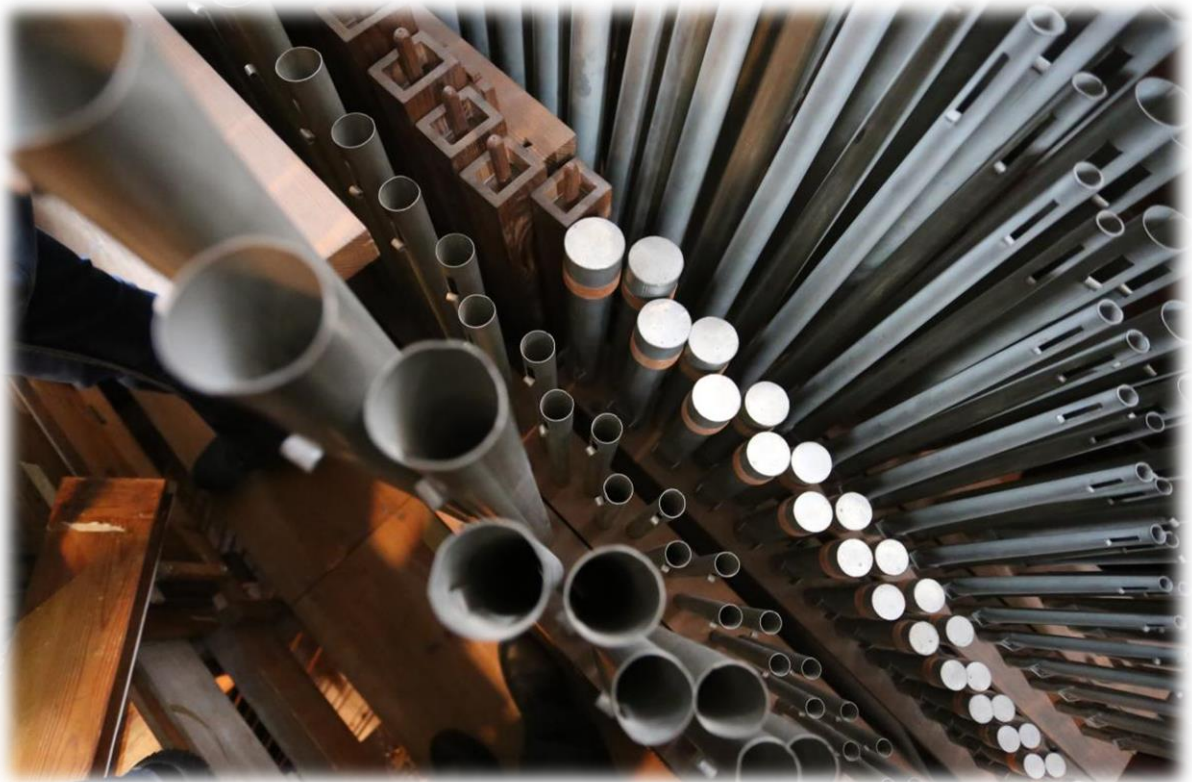

HOLLENBACH ORGELET

i Sagene kirke

**Informasjon om orgelbyggeren,
orgelet, utfordringene og framtiden**

Som sønn av en møller var Albert den åttende av ti søsken. Han vokste opp i enkle og ganske fattige kår. I 1864, i en alder av 14 år, ble Albert læregutt hos orgelbyggeren Friedrich Hermann Lütkemüller i Wittstock. Han etter noen år ansatt av Eberhard Friedrich Walcker og Friedrich Ladegast. Sistnevnte er en av datidens aller størst tyske orgelbyggermestre. (bildet)

På en studiereise møtte Albert sin fremtidige kone, som han giftet seg med i 1877. Samme år flyttet de to til Neuruppin, som er en liten by i den daværende landkretsen Ostprignitz-Ruppin i delstaten Brandenburg. Ikke så langt fra Berlin.

De bosatte seg i en liten leilighet i Park straße. I flere år arbeidet unge Hollenbach under vanskelige personlige og økonomiske forhold.

Stilistisk sett er han en klassisk orgelbygger, men var lite interessert i å følge datidens idealer og strømninger.

Hans første orgel ble ferdig i 1880 og solgt til den lokale evangeliske lærerskolen. Den nybygde katolske kirken i Neuruppin fikk også sitt Hollenbach-orgel. Med tiden ble Hollenbachs orgler også kjent utover Tysklands grenser. Og i Norge oppnådde han etter hvert ganske stor anerkjennelse. Han ble den første utenlandske orgelbyggeren som for alvor skulle få en virkelig betydelig posisjon her til lands.

Det første orgelet han bygget i Norge var i Eidsberg kirke i Østfold. Og fra 1880-92 leverte Hollenbach hele 27 orgler i Norge. De varierte i størrelse fra 4 til 43 stemmer. Det viste seg raskt at Hollenbach fikk en stor del av de mest attraktive orgelbyggeoppdragene i Norge.

De to største orglene ble levert til Bergen domkirke og Korskirken i Bergen. Men også Strøm kirke i Sør-Odal, kirkene i Kragerø, Kongsberg, Røros samt Sagene (1891) og Paulus kirker i Christiania fikk relativt store instrumenter fra Hollenbach Neu-Ruppin.

Daværende domorganist i Vår Frelses kirke i Christiania, Christian Cappelen, var en ivrig pådriver og sikret Hollenbachs framgang i Norge, så lenge det varte. Orgelet i Kragerø kirke ble innviet 9. mai 1889 med en konsert av Christian Cappelen. Han var på den tid Norges fremste kirke-musiker og kantor, og kunne med mange superlativer gi orgelet sin aller beste uttalelse og anbefaling. Det var absolutt et orgel av beste kvalitet som kirken hadde fått installert i 1889. To år før Sagene kirke åpnet dørene for første gang, med sitt Hollenbach-orgel på bakre galleri.

Alt gikk bra for Albert Hollenbach fram til 1898 da prisen på tinn økte med 50 prosent. Hollenbach brukte ikke lavgradig tinn til sine orgelpiper, så de høye prisene drev ham til konkurs i 1903. 22. januar 1904 ble det tvangssalg av huset og verkstedet. Dette gikk svært hardt innpå den nedtyngede orgelbyggeren. Og i dyp depresjon valgte han, etter to dager, å avslutte livet.

I løpet av 25 år bygget Albert Hollenbach til sammen 121 orgler. De fleste i Tyskland og Norge. Av orglene han bygget i Norge er de fleste borte eller restaurert inn i nye bygg.

Orgelet i Sagene kirke har bevart det meste av pipematerialet fra 1891 i hhv. II og III manual. Og disse pipene har, tross elde og stor slitasje, en unik klang. Dette er det viktigste å ta vare på

for etter-tiden. Alt det bygg-tekniske i orgelet er av en slik forfatning at det må erstattes av nytt. Det gamle spillebordet er for lengst borte. Og er i dag erstattet av et uhensiktsmessig og utdatert spillebord fra 1970-tallet.

Johannes og Albert Hollenbach (1892)

Sageneorgelet har en høyst unormal og helseskadelig spilleart. Det handler om den ekstreme fingerkraften man må bruke for å trykke ned de tangenten man spiller på. Et normal tangenttrykk på et kirkeorgel er 120 gram. Måleinstrumentene har et maks måletrykk på 300 gram, og Sagene kirkes orgel sprenger dette. Den tunge spillearten er et problem som allerede er beskrevet i boken *Norges orgler og organister* av Anna Lindhjem, fra 1916. I 2017 volder dette fortsatt store problemer for en som setter seg på orgelkrakken med det for øye å spille på orgelet.

Drømmen til menigheten er å ta vare på Hollenbach-klangen, dvs de 125 år gamle pipene, inn i et nytt orgel. Og bygge de inn i et stilriktig instrument. Og som sammen med nye stemmer kan skape en klangverden for de neste 125 årene hvor Hollenbach og klangen fra 1891 møter og forenes med framtiden!

Orgelets disposisjon

Blå navn viser de gjenværende 16 Hollenbachstemmene fra 1891

Ryggpositiv (I manual)

Gedackt 8'
Principal 4'
Rörgedackt 4'
Waldfløyte 2'
Kvint 1 1/3'
Schraff 3 fag
Krumhorn 8'
Tremolo

Hovedverk I (II manual)

Bordun 16'
Principal 8'
Octave 4'
Octave 2'
Siff floete 1' (var opprinnelig en Gamba 8')
Quinte 2 2/3'
Hohlfloete 8'
Rohrfloete 4'
Trompete 8'

Hovedverk II (III manual)

Gedact 8'
Salicional 8'
Geigenprincipal 8'
Flauto traverso 4'
Fugara 4'

Svellverk (IV manual)

Viola D`Amore 8'
Voix celeste 8'
Flute pastorale 4'
Nachthorn 2'
Mixtur 4 fag
Oboe 8'
Tremolo

Pedal

Violon 16'
Subbass 16'
Bordun 16'
Fløyte 8'
Koralbass 4' (var opprinnelig en Cello 8')
Mixtur 5 fag
Posaune 16'
Oboe 2' (transmisjon)

Kopler

RP/HV I	HV II/HV I
SV/HV I	SV/HV II
RP/P	HV I/P
HV II/P	SV/P

Til venstre:
En original Hollenbach spillepult fra Neustadt, ved Neuruppin, som ifølge norske kilder, er relativt likt den opprinnelige Hollenbach-spillepulten i Sagene kirke.

Til høyre:
Dagens spillepult slik den fikk sin form på 1970-tallet.

